

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами
ігрової діяльності

Виконала студентка групи СОм-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Драєвська Анастасія Андріївна
Керівник: Дергач М. А.
Рецензент: Івахненко Г. А.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 95 с., 11 табл., 9 рис., 65 джерел.

Об'єкт дослідження: мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження: на основі аналізу сучасних наукових знань, педагогічного досвіду та результатів емпіричного дослідження розробити, теоретично обґрунтувати і апробувати корекційну програму розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності та розробити методичні рекомендації для психологів та вчителів-дефектологів щодо її використання в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

Методи дослідження: теоретичні, дослідницькі методи: праксиметричні, діагностичні, обсерваційні, експеримент.

Порушення слуху у ранньому віці впливає на перебіг психічного розвитку дитини і призводить до виникнення низки вторинних відхилень. Насамперед, порушення слуху негативно позначається на мовленнєвому розвитку дитини, що, відповідно, перешкоджає нормальному формуванню мислення слабочуючих дітей. Зазначається, що успішна соціалізація дітей з порушеннями слуху залежить від раннього виявлення порушень слухової функції, раннього слухопротезування та своєчасної та ефективної корекційної роботи, спрямованої на розвиток їхнього мовлення та мислення.

ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ, СЛАБОЧОЮЧІ ДІТИ, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ПРОЦЕС МИСЛЕННЯ, НАОЧНО-ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ, НАГЛЯДНО-ДІЙОВЕ МИСЛЕННЯ.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Першочерговим завданням дитячих садків та шкіл є забезпечення слабочуючих дітей необхідними знаннями з метою здобуття середньої освіти, підготовка їх до продовження навчання, праці й соціально активного самостійного життя. Розвиток будь-якої особистості залежить від того, наскільки умови навчання та виховання відповідають її можливостям та потребам. Виконання поставленого завдання можливе за умов гармонійного психічного розвитку дітей.

Розглядаючи мислення, як невід'ємну складову психічного розвитку, можна зазначити, що це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях. У кожної дитини, в залежності від її психофізіологічних особливостей розвитку, формування цього процесу на різних етапах відбувається нерівномірно.

Порушення слуху у ранньому віці впливає на перебіг психічного розвитку дитини і призводить до виникнення низки вторинних відхилень. Насамперед, порушення слуху негативно позначається на мовленнєвому розвитку дитини, що, відповідно, перешкоджає нормальному формуванню мислення.

У системі підготовки дітей з порушеннями слуху до школи важливе місце посідає дошкільне виховання і навчання, які забезпечують розвиток мовлення і мислення дитини.

У вітчизняній сурдопсихології та сурдопедагогіці проведено фундаментальні дослідження, спрямовані на вивчення розвитку різних аспектів психічної діяльності дітей (А. Гольдберг, О. Катаєва, Б. Корсунська, Л. Лебедєва, Н. Морозова, Л. Носкова, Т. Розанова, Ж. Шиф, Н. Яшкова та ін.).

Проблема розвитку мислення ґрунтовно представлена у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників. У галузі загальної психології це

роботи Б. Ананьєва, Дж. Брунера, О. Брушлинського, А. Валлона, П. Гальперіна, Л. Гурової, В. Давидова, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Я. Пономарьова, О. Тихомирова, О. Ткаченка; у віковій психології – Л. Виготського, Д. Завалішиної, Н. Менчинської, Ж. Піаже, М. Поддякова, І. Якиманської; в останні роки ці проблеми вивчали Н. Батюк, К. Григорян, Л. Зламанюк, Л. Клигін, Є. Круглова, Л. Меньшиков, В. Синельников, Б. Якимчук.

Експериментальні психологічні дослідження Р. Боскіс, Н. Морозової, Ж. Шиф, Т. Розанової та інших вчених засвідчують, що мислення у слабочуючих дітей має цілу низку особливостей, які зумовлені уповільненим і своєрідним розвитком мовлення та недостатністю уваги до розвитку мовленнєво-мисленнєвої діяльності дітей у практиці дошкільного і шкільного навчання.

Встановлено, що завдяки недорозвитку мовлення у слабочуючих дітей виникають труднощі при оволодінні як образною, так і понятійною формами мислення. Появу їх можна попередити при систематичній педагогічній роботі, націленій на формування названих психічних функцій.

Зазначається, що успішна соціалізація дітей з порушеннями слуху, як доведено вітчизняною науковою і практикою, залежить від раннього виявлення порушень слухової функції, раннього слухопротезування та своєчасної та ефективної корекційної роботи, спрямованої на розвиток їхнього мовлення і мислення.

Актуальність цієї проблеми зумовили вибір теми магістерської роботи: «Розвиток мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності».

Об'єкт дослідження: мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: розвиток мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Мета дослідження: на основі аналізу сучасних наукових знань, педагогічного досвіду та результатів емпіричного дослідження розробити, теоретично обґрунтувати і апробувати корекційну програму розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності та розробити методичні рекомендації для психологів та вчителів-дефектологів щодо її використання в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. На основі результатів аналізу психолого-педагогічної літератури визначити особливості процесу мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.
2. Спираючись на сучасні науково-методичні розробки і педагогічний досвід обґрунтувати можливість та шляхи застосування ігрової діяльності в процесі розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.
3. На основі результатів експериментального дослідження виявити рівень розвитку мислення у слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити та експериментально перевірити ефективність корекційної програми з розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності та розробити методичні рекомендації щодо використання корекційної програми з розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

Методи дослідження:

- теоретичні методи (аналіз наукових джерел із спеціальної педагогіки, логопедії з проблеми дослідження);
- дослідницькі методи: праксиметричні (вивчення та аналіз інноваційного педагогічного досвіду), діагностичні, обсерваційні (пряме і опосередковане спостереження), емпіричний (констатувальний та формувальний експеримент);

– порівняльно-статистичні методи: групування, табличний метод, аналіз.

– інтерпретаційні (кількісний та якісний аналіз даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

– системно-структурний підхід до вивчення мислення (Л. Анциферова, О. Брушлинський, С. Рубінштейн, К. Славська);

– теорія поетапного формування дитячого мислення (Л. Виготський, Г. Костюк, Ж. Піаже);

– теорія поетапного формування розумової дії (Н. Тализіна, П. Гальперін);

– положення теорії взаємозв'язку процесів навчання й розвитку (І. Бех, В. Бондар, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, І. Єременко, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко, Н. Менчинська, В. Синьов).

Апробація результатів дослідження:

1. XXVIII Міжнародна наукова конференція студентів і молодих учених «Наука і вища освіта», 13 листопада 2019 року, м. Запоріжжя, Класичний приватний університет.

2. II Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір», 13–14 травня 2021 року, м. Запоріжжя, Хортицька національна академія.:

Дослідження проводилося на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату «Джерело» Запорізької міської ради Запорізької області.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку дозволило сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань:

1. Здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури стосовно психолого-педагогічних особливостей розвитку слабочуючих дітей старшого дошкільного віку: когнітивна та психоемоційна сфера слабочуючих дітей старшого дошкільного віку розвинуті недостатньо, мають свої специфічні особливості, які включають у себе труднощі концентрації уваги, формування словесної пам'яті, наочно-образного мислення, а також труднощі оволодіння процесом мовлення.

2. Розкрито основні шляхи розвитку процесу мислення у слабочуючих дітей старшого дошкільного віку: завдяки впровадженню систематичних занять, адаптування та спрощення навчального матеріалу, який безпосередньо спрямований на розвиток процесу мислення, можливо досягти позитивного результату. Зазначається, що у роботі зі слабочуючими дітьми важливо враховувати особливості їх розвитку, а саме – уповільненість розвитку пізнавальної діяльності. Тому створення сприятливих умов, доброзичливої атмосфери, зацікавленості та мотивації є запорукою успішного розвитку процесу мислення даної категорії дітей.

3. Проведено діагностику мислення у слабочуючих дітей старшого дошкільного віку: метою констатувального експерименту було дослідження стану сформованості процесу мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.

В ході дослідження було обстежено чотири слабочуючі дитини старшого дошкільного віку. За отриманими результатами визначено, що у 50% від загальної кількості дітей експериментальної групи (2 дітей),

мислення сформоване на середньому рівні. На низькому та достатньому рівні констатовано по 25% дітей, а саме по 1 дитині.

Вивчаючи рівень розвитку мислення контрольної групи були зафіковані наступні показники. 75% відсотків від загальної кількості дітей мають середній рівень розвитку мислення, що зазначений у 3 дітей. Низький рівень розвитку процесу мислення був зафікований у 1 дитини. Що складає 25% від загальної кількості досліджуваних даної групи.

На підставі отриманих результатів діагностики процесу мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку нами було визначено рівні сформованості процесу мислення даної категорії дітей. Було виявлено 3 групи дітей: з низьким, середнім та достатнім рівнем сформованості процесу мислення.

4. Розроблено та експериментально перевірено ефективність корекційної програми з розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Застосування системи корекційної роботи з розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку мало на меті активізацію та розвиток мисленнєвих операцій, а саме: аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікації та систематизації у дітей дошкільного віку під час вирішення практичних завдань наочно-дійового та наочно-образного рівнів засобами ігрової діяльності.

Зазначена модель охоплює три взаємозалежних і взаємообумовлених етапи: розвиток операцій аналізу та синтезу; розвиток операцій порівняння, абстрагування та узагальнення; розвиток операцій класифікації та систематизації. На кожному етапі було визначено мету, завдання, принципи та зміст корекційної роботи.

Спираючись на отримані дані контролального експерименту та критерії оцінювання загального рівня розвитку ми отримали такі результати. У 75% від загальної кількості дітей експериментальної групи мислення сформоване

на достатньому рівні. На середньому рівні констатовано по 25% дітей, а саме 1 дитина.

Вивчаючи рівень розвитку мислення контрольної групи були зафіксовані наступні показники. 100% відсотків дітей мають середній рівень розвитку мислення (4 дітей).

Таким чином, підвищення загального рівня розвитку мислення завдяки впровадженню розробленої корекційної програми в експериментальній групі зафіксовано у 3 дітей. В той час, як в контрольній групі підвищення рівня розвитку продемонструвала лише одна дитина.

Можна зробити висновок, що практичне застосування корекційної програми з розвитку мислення слабочуючих дітей старшого дошкільного віку розкриває широкі можливості для розвитку не тільки наочно-дійового та наочно-образного мислення, але й розвитку мисленнєвих операцій, які в свою чергу є базовими складовими всіх видів мислення.

Тому систематична корекційна-розвиткова робота фахівців, адекватно організоване середовище, ігрова діяльність і правильно підібрані умови для слабочуючих дітей є запорукою ефективного розвитку процесу мислення, який є основою для подальшого когнітивного розвитку вихованців.

Подального дослідження потребують питання розвитку мовлення слабочуючих дітей. У зв'язку з тим, що процеси мислення та мовлення є взаємопов'язаними та взаємообумовленими, корекційна робота з розвитку мовлення є підґрунтям для повного усвідомленого засвоєння навчального матеріалу, що сприятиме загальному розвитку та підвищенню рівня научуваності слабочуючих дітей старшого дошкільного віку.